ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 10 Αὐγούστου 1914 ΑΡΙΘ. 190.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ
ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ͂Ι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΔΑΠΑΝΗ͂Ι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΜΕΝΙΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΡΗΤΗΣ. — *Ἡ Κυριακὴ Προσευχή.—Ὁμιλία εἰκοστὴ δευτέρα.—Τὸ τέταρτον αἴτημα.*

ΧΡΥΣΑΝΘΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΡΕΘΥΜΝΗΣ ΚΑΙ ΑΥΛΟΠΟΤΑΜΟΥ. — *Λειτουργικαὶ ὁμιλίαι. Ὁμιλία ἑξηκοστὴ ἕκτη. —Οἱ Βασιλεῖς ἐν τῇ θείᾳ Λειτουργίᾳ.—Αἱ εὐχαὶ καὶ αἱ τιμαὶ ὑπὲρ τῶν Βασιλέων.*

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΑ΄.

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

«Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον
» δὸς ἡμῖν σήμερον.

Ὁ ἄνθρωπος, Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, σύγκειται ἐκ δύο οὐσιῶν, ὑλικῆς τῆς μιᾶς, ἥτις εἶναι τὸ σῶμά του καὶ ἀΰλου τῆς ἑτέρας, πνευματικῆς, πλασθείσης κατ' εἰκόνα Θεοῦ, ἥτις εἶναι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. Τὸ σῶμά του εἶναι ζῶν, ζῶσα εἶναι καὶ ἡ ψυχή του. Ἀμφότερα δὲ διὰ νὰ ζῶσιν, ἀναπτύσσωνται καὶ ἐκπληρῶσι τὸν ἑαυτῶν προορισμὸν ἔχουσιν ἀνάγκην τροφῆς προσφόρου εἰς τὴν διάφορον αὐτῶν φύσιν. Τὸ ὑλικὸν σῶμα τρέφεται ἀπὸ ὑλικὰ ἀντικείμενα· ἡ πνευματικὴ ψυχὴ ἡ ἐκ τοῦ Θεοῦ προελθοῦσα δέον νὰ τραφῇ ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς κοινωνίας αὐτῆς μετὰ τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ δοὺς ἡμῖν τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν ἡμῶν· ὁ Θεὸς εἶναι ὁ χορηγῶν τὴν ἁρμόζουσαν εἰς ἑκάτερον τούτων τροφὴν καὶ διὰ τοῦτο ἐντέλλεται νὰ αἰτώμεθα τὴν κάθε ἡμέραν τὴν τροφὴν ταύτην. Τοῦτο δὲ πράττομεν διὰ τοῦ τετάρτου αἰτήματος τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς, *«Τὸν » ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον».*

Συμφώνως πρὸς τὴν διδασκαλίαν τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας διακρίνομεν τρία εἴδη τροφῆς, τρία εἴδη ἄρτου. Τὸν ἄρτον τῆς θείας Εὐχαριστίας, τὸν ἄρτον τοῦ θείου λόγου καὶ τὸν ὑλικὸν ἄρτον τοῦ ὁποίου

ποιούμεθα χρῆσιν καθ' ἑκάστην πρὸς τροφὴν καὶ συντήρησιν τοῦ ἡμετέρου σώματος. Περὶ ὅλων τούτων τῶν εἰδῶν τοῦ ἄρτου θὰ κάμωμεν λόγον ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ ἄρτου τῆς θείας Εὐχαριστίας

Ὅπως τὸ σῶμα ἡμῶν τὴν τροφὴν αὐτοῦ λαμβάνει ἐκ τῆς ὕλης, ἐξ ἧς ἔχει πλασθῆ ἑνούμενον μετ' αὐτῆς κατὰ διαφόρους τρόπους, οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἀντλεῖ τὴν ἑαυτῆς τροφὴν καὶ ζωὴν ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς ἐκ τοῦ γεννήτορος αὐτῆς Θεοῦ ἑνουμένη μετ' αὐτοῦ κατὰ διαφόρους τρόπους.

Ἡ ψυχὴ ἑνοῦται ἐν πρώτοις μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς σκέψεως· ἡ ψυχὴ σκέπτεται, ἡ πρώτη δ' αὐτῆς σκέψις ὁ πρῶτος συλλογισμὸς εἶναι: «λοιπὸν » ὑπάρχω». Ἡ σκέψις μου εἶναι μία, ἁπλῆ, ἀδιαίρετος, ἑνὶ λόγῳ, πνευματική. Ἔχω ἐν ἐμαυτῷ τὸ αἴσθημα τῆς ὑπάρξεώς μου, ἀλλ' ἐκτὸς τούτου ἔχω καὶ τὸ ἔτι βαθύτερον συναίσθημα ὅτι δὲν ἔπλασα αὐτὸς ἐμαυτόν, δὲν ἔγεινα ἀφ' ἑαυτοῦ. Εἶμαι λοιπὸν πεπεισμένος ὅτι ὑπάρχει ὄν τι ἀναγκαῖον, ὅτι ἔχω δημιουργὸν καὶ πλάστην καὶ λατρεύω τοῦτον. Ἰδοὺ ὅτι ἐπικοινωνῶ μετὰ τοῦ Θεοῦ διὰ τῆς λατρείας. Ὁ Θεὸς οἴκτῳ καμφθεὶς ἐπὶ τῇ ἀσθενείᾳ τῆς ἐμῆς διανοίας μὴ δυναμένης ἐξυψωθῆναι ἄνευ τῆς αὐτοῦ βοηθείας εἰς τὴν θεωρίαν τῶν θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων, κατεδέξατο διὰ μέσου τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τῆς πίστεως νὰ μοὶ γνωρίσῃ τὰς προσκυνητὰς αὐτοῦ τελειότητας, τὰ ἄρρητα αὐτοῦ μυστήρια, τὰ ἐμὰ καθήκοντα καὶ τὸν ἐμὸν προορισμόν.

Ἡ πίστις λοιπὸν κατορθοῖ τὴν σταθερὰν μετὰ τοῦ Θεοῦ ἕνωσίν μου, διότι αἱ τελειότητες τοῦ Θεοῦ ἐξεγείρουσι τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην μου, αἱ εὐεργεσίαι αὐτοῦ τὴν εὐγνωμοσύνην μου, ἡ πρόνοια αὐτοῦ τὴν πᾶσαν ἐλπίδα μου, ὁ δὲ Νόμος αὐτοῦ τὴν ὑποταγὴν καὶ ὑπακοήν μου. Διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον λέγεται ὅτι «*δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται*».

Εἴπομεν ὅτι ἀρχὴ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς εἶναι ὁ Θεὸς καὶ ὅτι αὕτη τὴν ἑαυτῆς τροφὴν καὶ ζωὴν ἐν ταῖς διαφόροις αὐτῆς πρὸς τὸν Θεὸν σχέσεσι καὶ ἐπικοινωνίᾳ μετ' αὐτοῦ ἀντλεῖ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ. Τὸ ζήτημα τοῦτο ἂς ἐπεξηγήσωμεν σαφέστερον. Ἡ ἡμετέρα ψυχὴ καθ' ὃν χρόνον ἐξήρχετο τῶν χειρῶν τοῦ δημιουργοῦ, ἐπειδὴ εἶχε πλασθῆ κατ' εἰκόνα αὐτοῦ, ἦτο ἄσπιλος καὶ ἀθώα· ἡ νόησις αὐτῆς ἦτο διαυγής, αἱ κλίσεις αὐτῆς, ὅμοιαι οὖσαι πρὸς τὰς τοῦ Θεοῦ, ἦσαν ἁγναὶ καὶ εὐθεῖαι· τὰ συναισθήματα τῆς ἀγάπης αὐτῆς συνεκεντροῦντο πρὸς τὸν Θεόν, ὅστις εἶναι τὸ τέλος αὐτῆς καὶ ἡ μόνη αὐτῆς μακαριότης. Ἡ ψυχὴ αὕτη μετεῖχε τοῦ ἀπλέτου φωτὸς τοῦ Θεοῦ, τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, τῆς ἀγαθότητος, τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀϊδίου αὐτοῦ δικαιοσύνης. Τοιαύτη ἦτο ἡ κατάστασις αὐτῆς· ἠδύνατο αὕτη καὶ ὤφειλε νὰ διακρατήσῃ τὴν μακαρίαν ταύτην ζωὴν διὰ τῆς θεσπεσίας καὶ ζωοποιοῦ θεωρίας τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ.

Ἀλλ' ἡ πτῶσις τοῦ πρώτου ἀνθρώπου διὰ τῆς παρακοῆς αὐτοῦ πρὸς τὸν Θεὸν ἐπήνεγκε τὴν ἀλλοίωσιν τῆς καταστάσεως ταύτης. Ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσεν ἤδη τὴν ἑαυτοῦ ἀθωότητα, ἡ διάνοια αὐτοῦ ἐσκοτίσθη, ἡ καρδία ἐξηχρειώθη, αἱ κλίσεις αὐτοῦ ῥέπουσιν ἤδη πρὸς τὰ κτίσματα καὶ τὴν ἁμαρτίαν, ἀγαπᾷ τοὐντεῦθεν τὰ ἀντικείμενα ἐκεῖνα ἅπερ χωρίζουσιν αὐτὸν καὶ μακρύνουσιν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ποῦ ἠθέλομεν ἤδη καταντήσῃ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ἐγκαταλελειμένοι εἰς τὴν ἡμετέραν τύφλωσιν, ἀσθένειαν καὶ διαφθορὰν τῆς ἡμετέρας καρδίας;

Εἶναι φανερὸν ὅτι μὲ τοιαύτην διεφθαρμένην φύσιν οὐδέποτε θὰ ἀπέβαινεν εἰς ἡμᾶς δυνατὸν νὰ ἀποφύγωμεν τὸ κακὸν καὶ νὰ πράξωμεν τὸ ἀγαθόν, ὅπερ ὁ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν. Ὅτι οὐδέποτε θὰ ἠδυνάμεθα νὰ φυλάξωμεν τὸν πανάγιον τοῦ Κυρίου Νόμον, ὅστις εὑρίσκεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν ζῶντα Νόμον τῆς ἁμαρτίας. Ὅτι οὐδέποτε θὰ ἠδυνάμεθα νὰ γίνωμεν ἅγιοι καὶ τέλειοι, ὅπως ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς εἶναι ἅγιος καὶ τέλειος, ἵνα εἰσέλθωμεν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν.

Ἀλλὰ τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις δυνατά ἐστι παρὰ τῷ Θεῷ. Ὁ ἄνθρωπος διὰ τῆς ἁμαρτίας αὐτοῦ ἐξύβρισε τὴν θείαν δικαιοσύνην, ἀπώλεσε τὸν οὐρανόν, ὅστις ἦτο προωρισμένος δι' αὐτόν, ἐγένετο δ' ὁ ἄνθρωπος ἀνίκανος νὰ ἐξιλεώσῃ ἀφ' ἑαυτοῦ τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ νὰ ἀνακτήσηται τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ δικαιώματα αὐτοῦ. Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, Θεὸς ὢν ἀληθινός, ἐν τῇ ἀϊδίῳ αὐτοῦ σοφίᾳ καὶ τῇ ἀπείρῳ πρὸς τὸν ἄνθρωπον ἀγάπῃ αὐτοῦ εὗρε τὸ μέσον νὰ ἐξιλεώσῃ τὴν δικαιοσύνην τοῦ ἑαυτοῦ Πατρός, νὰ τύχῃ τῆς ἡμετέρας συγχωρήσεως καὶ νὰ ἀνακτήσηται τὰ ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ ἡμέτερα δικαιώματα. Οἱ πάντες γινώσκομεν τίνι τρόπῳ ᾠκονομήθη τὸ μέγα τῆς θείας ἐνσαρκώσεως μυστήριον, γινώσκομεν πῶς ὁ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος καὶ ᾠκονόμησε τὸ μέγα τῆς ἡμετέρας ἀπολυτρώσεως μυστήριον. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξηγόρασεν ἡμᾶς διὰ τῆς θυσίας τοῦ σώματος καὶ τοῦ ἐπὶ τοῦ Σταυροῦ ἐκχυθέντος τιμίου αὐτοῦ αἵματος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποθανὼν ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων ἐξιλέωσεν ἀληθῶς τὴν θείαν δικαιοσύνην καὶ ἐπέτυχε τὴν σωτηρίαν ὅλων, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ἑξῆς ὅρον· νὰ συνεισφέρωμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἡμετέραν θυσίαν, νὰ ἐργασθῶμεν διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Πρέπει λοιπὸν νὰ συνενόσωμεν τὰς ἡμετέρας προσευχὰς εἰς τὰς προσευχὰς ἐκείνου, τὰ ἡμέτερα δάκρυα εἰς τὰ ἐκείνου δάκρυα, τὰς ἡμετέρας θλίψεις εἰς τὰς ἐκείνου. Θέλει εἰλικρινῶς τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν, ἀλλ' ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ θέλωμεν καὶ ἡμεῖς ταύτην, νὰ συνεργασθῶμεν πρὸς τοῦτο μετ' αὐτοῦ καὶ νὰ κάμωμεν χρῆσιν τῶν μέσων, τὰ ὁποῖα ὑπέδειξεν ἡμῖν πρὸς ἐπιτυχίαν τούτου.

Ποῖα δ' εἶναι τὰ μέσα, τὰ ὁποῖα ὁ Χριστὸς καθώρισε δι' αὐτῶν πρὸς κάρπωσιν τῶν τῆς Ἀπολυτρώσεως σωτηριωδῶν ἀγαθῶν ; Πόθεν ὀφείλομεν νὰ ἀντλῶμεν τὴν θείαν χάριν δι' ἧς νὰ κατορθώσωμεν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ; Πόθεν ὀφείλομεν νὰ ἀντλῶμεν τὴν θείαν χάριν δι' ἧς νὰ κατορθώσωμεν τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ; Τὴν χάριν ταύτην ἀρυόμεθα ἐκ τοῦ Πάθους αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καθώρισε μέσα, δι' ὧν μεταβιβάζει ἡμῖν τὴν θείαν χάριν· ταῦτα δὲ εἶναι τὰ Μυστήρια· *«ἀντλήσατε ὕδωρ » ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου».*

Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς εἶναι ὄχι μόνον ὁ Λυτρωτής, ἀλλ' ἅμα καὶ ὁ ἁγιασμὸς ἡμῶν. Τὸν ἁγιασμὸν δὲ κατεργάζεται ἐν ἡμῖν ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπιχορηγήσῃ ἡμῖν τὴν ἀπολύτρωσιν. Ἁγιάζει δ' ἡμᾶς ἐπικοινωνῶν καὶ ἑνούμενος μεθ' ἡμῶν διὰ τῶν μυστηρίων.

Τὸ μυστήριον δὲ ὅπερ ὁ Χριστὸς ἵδρυσε πρὸς ἁγιασμὸν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς εἶναι τὸ μυστήριον τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἶναι ὁ ἄρτος τῆς Εὐχαριστίας.

Ἡ Εὐχαριστία εἶναι ἡ ἐπιτομὴ ὅλων τῶν θαυμασίων τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ ἀριστοτέχνημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς στοργῆς αὐτοῦ. Εἶναι ὁ οὐρανὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῆς γῆς, εἶναι ἡ θαυμαστὴ ἕνωσις τοῦ Πλάστου μετὰ τοῦ πλάσματος αὐτοῦ. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι σκότος καὶ ἐξαχρείωσις, πρέπει λοιπὸν νὰ ἑνωθῇ μετὰ τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ὅλος φῶς, ὅλος ἁγιότης.

Ἐπουράνιε Θεέ, ἡ ψυχή μου σκιρτᾷ ἐκ θαυμασμοῦ, ἀγάπης καὶ εὐγνωμοσύνης ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ μυστηρίου τῆς ἀγάπης καὶ τῆς σοφίας σου. Δέομαί σου δὲ ὅπως διανοίξῃς τοὺς ὀφθαλμοὺς πάντων καὶ τὰς ἑαυτῶν καρδίας πρὸς τὸ συνιέναι τὸ πανάγιόν σου θέλημα. Ποίησον, ἵνα πάντες οἱ ἄνθρωποι γίνωσι κύριοι ὅλων τῶν θησαυρῶν τῆς ἀγάπης, τοῦ ἁγιασμοῦ καὶ τῆς σωτηρίας, τὴν ὁποίαν ἔχεις περικλείσῃ ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ ἄρτου τῆς θείας Εὐχαριστίας. Γένοιτο, Κύριε, γένοιτο.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑΙ ΟΜΙΛΙΑΙ

ΟΜΙΛΙΑ ΞΣΤ΄.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ ΕΝ ΤΗι ΘΕΙΑι ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑι

ΑΙ ΕΥΧΑΙ ΚΑΙ ΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΥΠΕΡ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ

«***Κύριε σῶσον τοὺς Βασιλεῖς***!»

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί·—Ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν τιμᾷ μεγάλως τοὺς ἀνωτάτους ἄρχοντας τῆς Πολιτείας· εἰς πᾶσαν δὲ ἱερὰν Ἀκολουθίαν εὔχεται θερμῶς πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ τῆς ὑγιείας τῶν Βασιλέων, ὑπὲρ τῆς νίκης αὐτῶν ἐν καιρῷ πολέμου, ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῆς ζωῆς αὐτῶν, ὑπὲρ τῆς εὐημερείας τοῦ Κράτους των, καὶ ὑπὲρ τῆς ψυχικῆς αὐτῶν σωτηρίας. Ἐνθυμεῖσθε δὲ τὰς λέξεις, μὲ τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία εἰς τὴν δημοσίαν της λατρείαν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Λειτουργίαν ἐκφράζει τὴν τιμήν της καὶ τὰς εὐχὰς αὐτῆς ὑπὲρ τῶν Βασιλέων. Ἡ σύντομος ἐκφώνησις, «Κύριε, σῶσον τοὺς Βασιλεῖς», τὴν ὁποίαν κάμνει ὁ Διάκονος ἐκ τῆς Ὡραίας Πύλης, ὅταν λειτουργῇ Ἀρχιερεύς, συνοψίζει εἰς τρεῖς μόνον λέξεις ὅλας τὰς ἐκκλησιαστικὰς ὑπὲρ τῶν Βασιλέων δεήσεις καὶ τιμάς. Κύριε, λέγει, τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ὁ Βασιλεὺς τῶν βασιλευόντων καὶ ὁ Κύριος τῶν κυριευόντων σῶσον τοὺς εὐσεβεῖς καὶ φιλολάους Βασιλεῖς ἡμῶν, σῶσον αὐτοὺς σωματικῶς ἀπὸ πάσης ἐπιβουλῆς τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων, σῶσον αὐτοὺς καὶ ψυχικῶς, χαρίζων εἰς αὐτοὺς μετὰ τῆς ἐπιγείου καὶ τὴν ἐπουράνιόν σου Βασιλείαν· κράτυνον αὐτῶν τὴν βασιλείαν· ὑπόταξον εἰς αὐτοὺς πάντα τὰ βάρβαρα ἔθνη τὰ θέλοντα τοὺς πολέμους· χάρισαι εἰς αὐτοὺς βαθεῖαν καὶ ἀναφαίρετον εἰρήνην· λάλησον εἰς τὴν καρδίαν αὐτῶν ἀγαθὰ ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας σου καὶ παντὸς τοῦ λαοῦ σου ἵνα καὶ ἡμεῖς

ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτῶν ἤρεμον καὶ ἡσύχιον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. Ἰδοὺ περίπου τί ἐπικαλεῖται παρὰ τοῦ Θεοῦ ἡ Ἐκκλησία διὰ τῆς βραχείας ταύτης δεήσεως «Κύριε, σῶσον τοὺς Βασιλεῖς».

Ποῖοι δὲ εἶναι οἱ λόγοι, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν εὔχεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ὑπὲρ τῶν πολιτικῶν ἀρχόντων; Πολλοὶ καὶ διάφοροι λόγοι θρησκευτικοῦ καθήκοντος, λόγοι καθήκοντος τιμῆς πρὸς τοὺς ἐν ὑπεροχῇ, λόγοι καθήκοντος εὐγνωμοσύνης πρὸς τὰς ὑπηρεσίας τῶν βασιλέων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, λόγοι ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῆς κορυφῆς τοῦ Κράτους, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνήκουν ὡς πολῖται καὶ μέλη τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ πρῶτον, ἀγαπητοί, τί ἐννοοῦμεν, ὅταν λέγωμεν ὅτι ἡ Ἑκκλησία ἡμῶν εὔχεται ὑπὲρ τῶν Βασιλέων ἐκ καθήκοντος θρησκευτικοῦ; Εἰς ἄλλην μας ὁμιλίαν, ὅπου ἐξητάσαμεν τὴν σχέσιν τῆς θρησκείας ἡμῶν πρὸς τὴν δημοσίαν τάξιν, εἴδαμεν ὅτι ἡ Καινὴ Διαθήκη εἰς πολλὰ μέρη αὐτῆς παραγγέλλει εἰς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ὑποτάσσωνται εἰς τὰς *ὑπερεχούσας*, ἤτοι εἰς τὰς πολιτικὰς ἐξουσίας, καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὸν Βασιλέα ὡς πρόσωπον ὑπερέχον ἐν τῇ πολιτείᾳ, νὰ τιμῶσιν ὅλους τοὺς συμπολίτας των, καὶ ἰδιαιτέρως πάλιν τὸν Βασιλέα τοῦ κράτους, «τὸν Βασιλέα, λέγει, » τιμᾶτε», καὶ νὰ δέωνται «ὑπὲρ πάντων ἀνθρώπων, *ὑπὲρ βασιλέων* καὶ » πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄντων». Ὅ,τι λοιπὸν παραγγέλλει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τοῦτο καὶ κάμνει ἀκριβῶς ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν, τιμῶσα προσηκόντως τοὺς Βασιλεῖς, καὶ δεήσεις καὶ προσευχὰς ἀπευθύνουσα πρὸς τὸν Θεὸν ὑπὲρ αὐτῶν ἐν τῇ δημοσίᾳ της λατρείᾳ. Οἱ ἱεροὶ Ἀπόστολοι συνίστων διὰ τῶν θεοπνεύστων ἐπιστολῶν των πρὸς τοὺς Χριστιανοὺς νὰ σέβωνται καὶ νὰ δέωνται ὑπὲρ τῶν Βασιλέων τῆς ἀποστολικῆς ἐποχῆς, οἵτινες ἦσαν ἐθνικοί, ἤγουν εἰδωλολάτραι, καὶ ἐχθροὶ τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας διότι τοῦτο ἀπαιτεῖ ἡ ἐντολὴ τῆς πρὸς τοὺς πλησίον καὶ πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς ἀγάπης, τὴν ὁποίαν ἐκήρυξεν εἰς τὸν κόσμον ὡς νέαν ἀρετὴν ὁ Χριστός. Φαντάζεσθε λοιπὸν κατὰ πόσον περισσότερον ὤφειλεν ἡ Ἐκκλησία νὰ τιμᾷ καὶ νὰ δέεται ὑπὲρ Βασιλέων Χριστιανῶν, ὑπὲρ Βασιλέων εὐσεβῶν, ὑπὲρ Βασιλέων προστατευόντων τὴν Ἐκκλησίαν, πρὸς τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο εἶχε καὶ λόγους εὐγνωμοσύνης βαθυτάτης.

Διότι, διὰ νὰ ἀναπτύξω δεύτερον τοὺς λόγους τούτους τῆς εὐγνωμοσύνης, ποία ὑπῆρξεν ἡ σχέσις τῶν Βασιλέων ἡμῶν κατὰ τὴν ὑπερχιλιετῆ διάρκειαν τοῦ Βυζαντινοῦ μας Κράτους πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν; Ἐὰν ἐξαιρέσωμεν ὀλίγους τινὰς μόνον ἐξ αὐτῶν, οἵτινες ἐξ ἐσφαλμένων δογματικῶν ἀντιλήψεων, ἢ ἕνεκα πεπλανημένων πολιτικῶν ὑπολογισμῶν, διετάραξαν τὴν ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην τῆς Ἐκκλησίας, προκαλέσαντες ἢ ὑποστηρίξαντες τὰς εἰκονομαχικὰς ἔριδας καὶ τὰς ἀστόχους ἀποπείρας πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς ἡμετέρας Ἐκκλησίας εἰς τὸν Πάπαν, ὅλοι σχεδὸν οἱ λοιποὶ ἐσεβάσθησαν τὴν Ἐκκλησίαν, ἀνεγνώρισαν τὰ δικαιώματά της, συνέταξαν νόμους προστατευτικοὺς ὑπὲρ αὐτῆς, ἐπέβαλαν ὡς νόμους τοῦ Κράτους τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἱερῶν Συνόδων, παρεῖχον εἰς αὐτὴν τὴν ὑλικὴν ὑποστήριξιν τοῦ Κράτους, ἐφρόντιζον πολλάκις περὶ διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου, ἐτίμων τὸν Κλῆρον, ἔδιδον εἰς τὸν λαὸν τὸ καλὸν παράδειγμα τοῦ θρησκευτικοῦ ἐνδιαφέροντος, ἀσχολούμενοι εἰς θρησκευτικὰς

μελέτας, συνθέτοντες ἐκκλησιαστικὰ ᾄσματα, ἀνελλιπῶς ἐκκλησιαζόμενοι, καὶ ψάλλοντες πολλάκις εἰς τὸν ναόν. Καὶ διὰ νὰ φέρω ὀλίγα τινὰ μόνον συγκεκριμένα παραδείγματα ὑπηρεσιῶν τῶν Βυζαντινῶν μας Βασιλέων ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, ποῖοι διηυκόλυναν, ἐπέτρεπαν, καὶ συνέδραμαν τὰς Οἰκουμενικὰς Συνόδους, εἰς τὰς ὁποίας συνήρχοντο οἱ Ἐπίσκοποι ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀπὸ τὰ τετραπέρατα τοῦ ἀπεράντου τούτου μεσαιωνικοῦ μας Κράτους διὰ νὰ διαλύουν τὰ ἀναφυόμενα δογματικὰ ζητήματα, καὶ νὰ διατυπώνουν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Ἁγίας Γραφῆς καὶ ὑπὸ τὴν ἔμπνευσιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ νὰ ἐκδίδουν τοὺς κανόνας τοῦ Χριστιανικοῦ βίου; Ποῖοι ἄλλοι εἰμὴ ὁ ἐν Βασιλεῦσιν ἀπόστολος τοῦ Χριστοῦ Μέγας Κωνσταντῖνος, ὁ Θεοδόσιος ὁ Μέγας, ὁ Θεοδόσιος ὁ Μικρὸς, ὁ Μαρκιανὸς, ὁ Ἰουστινιανὸς, ὁ Κωνσταντῖνος ὁ Παγωνᾶτος, καὶ ἡ Αὐτοκράτειρα Εἰρήνη, οἵτινες ὅλοι ὑπῆρξαν φίλοι καὶ προστάται τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἔνθερμοι ὑποστηρικταὶ τῶν ὀρθοδόξων αὐτῆς δογμάτων;

Ἄλλο παράδειγμα. Ποῖοι ἀνήγειραν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὴν Πόλιν, εἰς τὴν Θεσσαλονίκην, εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, εἰς τὸ θεοβάδιστον ὄρος Σινᾶ, καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τοὺς μεγαλοπρεπεῖς ἐκείνους καὶ καλλιτεχνικωτάτους Ναοὺς, οἵτινες διεσώθησαν διὰ μέσου τόσων ἐθνικῶν περιπετειῶν ἀνέπαφοι ἐν μέρει ἢ καὶ ἐν συνόλῳ, χάρις τῷ Θεῷ!, καὶ οἵτινες ἐχρησίμευσαν ἀνέκαθεν ὡς οἱ ἰσχυροὶ συμπυκνωτῆρες τῶν ἐθνικῶν μας καὶ ἐκκλησιαστικῶν ἐλπίδων; Οἱ Βυζαντινοί μας πάλιν Αὐτοκράτορες, ἡ μακαρία Ἑλένη, ὁ Ἰουστινιανός, Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς καὶ ἄλλοι πολλοί. Τρίτον παράδειγμα. Οἱ ἴδιοι ἢ καὶ ἄλλοι Αὐτοκράτορες, ἐκδηλοῦντες τὸν θρησκευτικόν των ζῆλον, συνέταξαν ὕμνους, οἵτινες καὶ σήμερον ἀκόμη εἶναι ἐν χρήσει εἰς τὴν θείαν λατρείαν τῆς Ἐκκλησίας. Τοιοῦτοι δὲ ὕμνοι εἶναι ὁ Μονογενὴς Υἱὸς, τὸ Χερουβικὸν, τὰ Ἑωθινὰ καὶ τὰ Ἐξαποστειλάρια, καὶ ἄλλοι.

Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀποσιωπηθῇ πρὸς ἔπαινον τῶν ἀοιδίμων ἐκείνων Βασιλέων μας, ὅτι ἦσαν φίλοι καὶ τῆς πνευματικῆς κληρονομίας, τὴν ὁποίαν μᾶς ἀφῆκαν οἱ ἐθνικοὶ πατέρες μας, καὶ ἔδωκαν εἰς τοὺς συγχρόνους των Βυζαντινοὺς, ὅταν πλέον οὗτοι εὑρίσκοντο εἰς καθυστέρησιν ὑπὸ ἔποψιν πολιτικὴν καὶ κοινωνικὴν, μίαν σπουδαίαν ὤθησιν πρὸς τὴν παιδείαν καὶ τὴν ἐπιστήμην, καὶ ὑπεστήριξαν μεγάλως τὰ θεολογικὰ γράμματα. Συνετέλεσαν δὲ τοιουτοτρόπως νὰ ἀναδειχθοῦν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς αὐτῶν, ἐποχῆς ἥτις διήρκεσε περὶ τὰ ἑξακόσια ἔτη, ἀρκετοὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς. Τούτων δὲ τὰ ἔργα ἄλλα μὲν δυστυχῶς κατεστράφησαν, ἄλλα δὲ πολλὰ δὲν ἔχουν ἐκδοθῇ ἀκόμη ἕνεκα τῆς ἐπελθούσης ἀπαιδευσίας τοῦ Ἔθνους ἡμῶν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως· ὡς ἐκ τούτου περιμένουσιν ἡμᾶς, τοὺς ἐν μέρει ἀναστηλώσαντας τὸ παλαιόν μας Κράτος, νὰ τὰ δώσωμεν εἰς τὴν δημοσιότητα.

Ἀλλ᾽ ἐὰν ἤθελα ν᾽ ἀπαριθμήσω ὅλας τὰς ἐκδουλεύσεις τῶν Ὀρθοδόξων ἡμῶν Βασιλέων, διὰ τὰς ὁποίας ἡ Ἐκκλησία ὀφείλει πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνην, καὶ ἕνεκα τῶν ὁποίων τοὺς μνημονεύει αὕτη ζωντανοὺς καὶ τεθνεῶτας, ἔπρεπε νὰ ἐκθέσωμεν ὅλην τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὴν σύγχρονον πρὸς τὴν μακραίωνα ἐποχήν του.

Ἐκτὸς δὲ ὅλων τῶν μέχρι τοῦδε εἰς τὴν ὁμιλίαν ταύτην λεχθέντων ἡ Ἐκκλησία ἡμῶν ἔχει καὶ ἄλλους ὄχι ὀλιγώτερον σπουδαίους λόγους νὰ ἐκτιμᾷ καὶ νὰ εὔχεται ὑπὲρ τῶν ἰδίων τούτων Βασιλέων. Διότι τί ἄλλο ἔπραξαν; Τὸ μεσαιωνικὸν Ἑλληνικόν μας Κράτος, ὄχι μόνον τὸ ἀνέδειξαν οἱ Βασιλεῖς ἐκεῖνοι διὰ τῆς παιδείας, τῆς ἐπιστήμης, τῶν τεχνῶν, τῆς βιομηχανίας, τοῦ ἐμπορίου, καὶ τῆς λοιπῆς ὀργανώσεως ὡς τὸ μᾶλλον πεπολιτισμένον κράτος τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἀλλὰ καὶ τί ἄλλο; Τὸ διετήρησαν ἐπὶ χίλια περίπου ἔτη, ὑπερασπίζοντες αὐτὸ γενναίως ἐναντίον χιλίων ἐχθρῶν, οἵτινες αἰωνίως τὸ προσέβαλλον, καὶ ἐζήτουν νὰ τὸ καταστρέψουν, ὅπως δυστυχῶς καὶ τὸ κατώρθωσαν ἐπὶ τέλους. Πότε δὲ τοῦτο; Ἀφοῦ οἱ ἄπειροι ἐχθροί του διὰ τῶν αἰωνίων ἐπιθέσεων καὶ ἐπιδρομῶν αὐτῶν ἐξήντλησαν πλέον τὰς δυνάμεις τοῦ Κράτους, ἀφοῦ καὶ οἱ πατέρες μας ἐκεῖνοι ἐγκατελείφθησαν μόνοι των ἐναντίον τῶν Τούρκων, ἀφοῦ πλέον οἱ ὀλίγοι ἐναπομείναντες Ἕλληνες ἔχασαν τὸ θάρρος των ἐν τῇ ἀπομονώσει των. Ἔπεσε δυστυχῶς τὸ Κράτος μας ἐκεῖνο, μὴ δυνάμενον πλέον νὰ ἀνθέξῃ ἀπέναντι τῆς μεγίστης δυνάμεως τοῦ τελευταίου ἀσπόνδου ἐθνικοῦ ἐχθροῦ. Ἀλλ ἡ πτῶσις αὕτη δὲν ἀμαυρώνει βέβαια τὴν θαυμασίαν αἴγλην τῶν πολεμικῶν ἐνεργειῶν, διὰ τῶν ὁποίων πολλοὶ τῶν Βυζαντινῶν ἡμῶν Βασιλέων εἴτε αὐτοπροσώπως εἴτε διὰ τῶν στρατηγῶν αὐτῶν ἀπέκρουον τοὺς πανταχόθεν ἐπερχομένους βαρβάρους λαούς. Ἰουστινιανὸς, Ἡράκλειος, Βασίλειος ὁ Μακεδὼν, Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, Ρωμανὸς ὁ Β΄., Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς, Ἰωάννης ὁ Τσιμισκῆς, Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος, Μανουὴλ ὁ Α΄. ὁ Κομνηνὸς, Μιχαὴλ ὁ Κομνηνὸς, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὅλοι οὗτοι οἱ Βυζαντινοὶ Βασιλεῖς, διὰ νὰ ἀρκεσθῶ μόνον εἰς τὰ ὀνόματα ταῦτα, ἀποτελοῦν μίαν χρυσῆν ἅλυσιν γενναιοτάτων, ἐνδοξοτάτων Ἡγεμόνων, οἵτινες ἐτίμησαν ἐξόχως τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν ἱστορίαν, σώσαντες πολλάκις ὁμοῦ μὲ τὸ μεσαιωνικὸν ἡμῶν Κράτος καὶ τὴν ἡμετέραν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν Χριστιανικὸν πολιτισμόν. Διὰ τοῦτο ἡ πρὸς αὐτοὺς εὐγνωμοσύνη καὶ τιμὴ δὲν εἶνε δικαία μόνον ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Ἔθνους ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ μέρους τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἡμεῖς μὲν ὡς Ἕλληνες καὶ ὡς ὀρθόδοξοι Χριστιανοὶ δὲν παρελείψαμεν ἀπέναντι αὐτῶν τὸ ἡμέτερον καθῆκον τῆς τιμῆς καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, ἀλλ' οἱ περισσότεροι σοφοὶ τῆς Εὐρώπης ὁμιλοῦντες περὶ ἐκείνων λησμονοῦν τὴν ὀφειλομένην εὐγνωμοσύνην πρὸς τοὺς προμάχους τῆς Χριστιανωσύνης καὶ τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ ἀγνώμονες!

Ἀλλ' εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀγαπητοί, συμβαίνει τοῦτο, τὸ ὁποῖον καὶ δικαίως θὰ φανῇ παράδοξον· ποῖον δηλαδή; Ὅτι, προκειμένου μὲν περὶ τῶν κρατῶν ἐκείνων τὰ ὁποῖα ἀνήκουν εἰς τὸν προτεσταντισμόν, εἰς αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία συνεχωνεύθη μὲ τὴν Πολιτείαν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ σχεδὸν διάκρισις μεταξὺ Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας· διότι τὴν Ἐκκλησίαν κυβερνᾷ τὸ κράτος διὰ μέσου τῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα τοῦτο διορίζει πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Ὡς πρὸς δὲ τοὺς οὕτω καλουμένους καθολικοὺς Χριστιανούς, εἰς αὐτοὺς εἴτε ἡ Ἐκκλησία ἡ Δυτική, ἡ καὶ παπικὴ ὀνομαζομένη, ἐκ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῆς, εὑρίσκεται εἰς ἐχθρικὴν σχέσιν πρὸς τὴν Πολι-

τείαν, καὶ ὡρισμένως τὸ Ἰταλικὸν κράτος, τοῦ ὁποίου τὰς ἀρχὰς καὶ ἐξουσίας δὲν ἀναγνωρίζει, τὰς ὁποίας θεωρεῖ ἐχθροὺς αὐτῆς· εἴτε τὸ κράτος, καὶ ὡρισμένως πάλιν τὸ Γαλλικὸν ἐχθρεύεται τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐχώρισεν ἀπὸ τὸ κράτος, καὶ ἀφήρεσεν ἀπὸ τὸν Κλῆρον τὴν διεύθυνσιν τῶν ἱερῶν ναῶν, καὶ τῶν Μοναστηρίων καὶ τῶν φιλανθρωπικῶν καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἱδρυμάτων. Ὑπὸ τοιαύτας δὲ συνθήκας οὔτε ἡ Πολιτεία προστατεύει, ὅπως ὤφειλε τὴν Ἐκκλησίαν, οὔτε δὲ ἡ Ἐκκλησία ἔχει διὰ τοῦτο λόγους νὰ εὐγνωμονῇ πρὸς τοὺς ἄρχοντας τοὺς ἐχθρικῶς διακειμένους πρὸς αὐτήν, ὀφείλουσα μόνον νὰ εὔχεται ὑπὲρ αὐτῶν, ἔστω καὶ ἐχθρῶν, ἐκ καθήκοντος Χριστιανικοῦ, τὸ ὁποῖον, ὡς γνωστόν, ἐπιβάλλει τὴν ἀγάπην καὶ πρὸς τοὺς ἐχθροὺς αὐτούς.

Ἂς δοξάζωμεν λοιπὸν ἡμεῖς τὸν Θεόν, οἵτινες ἀνήκομεν εἰς τὸ ὀρθόδοξον καὶ εὐσεβὲς Ἑλληνικὸν Ἔθνος, τὸ ὁποῖον ἀνέκαθεν ἀποδίδει προθύμως τὰ τοῦ Καίσαρος τῷ Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ, καὶ τιμᾷ τὸν Βασιλέα του, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου, σέβεται δὲ καὶ ἀγαπᾷ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ ὡς φιλόστοργον Μητέρα, ὅπως καὶ τὴν ὀνομάζει οὕτω. Ἂς δοξάζωμεν τὸν ἅγιον Θεὸν προσέτι, διότι ἀνήκομεν εἰς τὴν ὀρθόδοξον Ἑλληνικὴν Ἐκκλησίαν, ἡ ὁποία τί ἔπραξε; Μετέδωκεν ἄλλοτε εἰς τοὺς ἐθνικοὺς καὶ ἀπολιτίστους λαοὺς τὸ φῶς τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τὰ πρῶτα σπέρματα τοῦ πολιτισμοῦ. Τί ἄλλο; Διετήρησεν ἁγνὴν καὶ ἀνόθευτον τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀποστόλων. Ἀνέδειξε τοὺς σοφωτέρους Πατέρας καὶ Διδασκάλους, καὶ ἐν ἡμέραις πονηραῖς διὰ τὸ Ἔθνος ἠδυνήθη νὰ διασώσῃ τὰς ἐθνικάς μας παραδόσεις. Καὶ τέλος τί κάμνει, τὸ ὁποῖον καὶ κυρίως σχετίζεται εἰς τὴν σειρὰν τοῦ λόγου μας; Γνωρίζει νὰ τιμᾷ καὶ νὰ εὔχεται δημοσίᾳ ὑπὲρ τῶν Βασιλέων τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους καὶ ἐκ καθήκοντος θρησκευτικοῦ, καὶ ἐκ καθήκοντος εὐγνωμοσύνης, καὶ ἐκ καθήκοντος ὀφειλομένης ἀγάπης καὶ τιμῆς πρὸς τὰς ἐστεμμένας κορυφὰς τοῦ ἡμετέρου Ἔθνους.

Καὶ διὰ νὰ μερικεύσωμεν τὸν λόγον εἰς τοὺς ἡμετέρους Βασιλεῖς, οἵτινες. τῇ εὐδοκίᾳ τοῦ Θεοῦ, βασιλεύουν σήμερον, ποῖοι λόγοι θὰ ἦσαν ἀρκετοὶ διὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὰ αἰσθήματα τῆς τιμῆς, τῆς ἀγάπης, τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς εὐγνωμοσύνης, τὰ ὁποῖα ἡ Ἐκκλησία καὶ τὸ Ἔθνος αἰσθάνονται πρὸς αὐτοὺς ἕνεκα τῶν τελευταίων μεγάλων γεγονότων, ὑπὲρ τῶν ὁποίων συνετέλεσαν καὶ οὗτοι τὰ μέγιστα διὰ τῆς προσωπικῆς αὐτῶν συμμετοχῆς εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ εἰς τὰς στρατιωτικὰς ὑπηρεσίας; Καὶ ὁ μὲν λαὸς τὰ αἰσθήματά του ταῦτα δύναται ἐμπράκτως νὰ ἐκδηλώνῃ διὰ τῆς φιλεργίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς νόμους τῆς Πατρίδος, διὰ τῆς προθύμου ἐκπληρώσεως τῶν πρὸς τὴν πατρίδα καθηκόντων. Ἡ δὲ Ἐκκλησία εὐαγγελικὴν ἐντολὴν ἐκτελοῦσα, ἐκπληροῦσα δὲ καὶ καθῆκον δικαίας τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης πρὸς τοὺς εὐσεβεῖς, τοὺς φιλολάους καὶ δαφνοστεφεῖς Βασιλεῖς ἡμῶν εὔχεται θερμῶς ὑπὲρ αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἱερᾶς Μυσταγωγίας, δεομένη ὑπὲρ ὑγείας, κράτους, νίκης, σωτηρίας αὐτῶν, καὶ ὅπως Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν συνεργήσῃ ἐπὶ πλέον, κατευοδώσῃ αὐτοὺς ἐν πᾶσι, καὶ ὑποτάξῃ ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῶν πάντα ἐχθρὸν καὶ πολέμιον. Γένοιτο!